

22. Соегов, М. Туркменский полк, расформированный в 1917 году в Киеве (В связи со столетием начала Первой мировой войны) / [Електронний ресурс] / Мурадгелди Соегов // *Східний світ*. – 2013. – № 2–3. – С. 64–73. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2013_2-3_11. – (дата звернення: 23.04.2017). – Назва з екрана.
23. Тищенко, К. Бактрійські греки і буддизм у топонімічних маркерах в Україні / К. М. Тищенко // *Мовні і концептуальні картини світу*. – 2014. – Вип. 47(2). – С. 402–443. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Администратор/Downloads/Mikks_2014_47\(2\)_48.pdf](file:///C:/Users/Администратор/Downloads/Mikks_2014_47(2)_48.pdf) (дата звернення: 23.04.2017). – Назва з екрана.
24. Тищенко, К. Ключі з Астурії від минулого України / К. Тищенко. – К. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – 528 с.
25. Туган-Мирза-Барановский, В. А. Русские в Ахал-теке [Електронний ресурс] / В. Туган-Мирза-Барановский. – СПб. : тип. В. В. Комарова, 1881. – [2], VIII, 176 с., 2 л. план. – Режим доступу: http://militera.lib.ru/h/tugan_mirza_baranovsky_va/index.html; (дата звернення: 23.04.2017). – Назва з екрана.
26. Черкашина, Т. Ю. Жанри прозової саморепрезентації [Електронний ресурс] / Т. Черкашина // *Філологічний дискурс*. – 2016. – Вип. 3. – С. 203–212. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fild_2016_3_25.
27. Швець, Т. Синтез поглядів і переконань в автобіографічній літературі Докії Гуменної / Т. Швець // *Філологічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. В. П. Мацько*. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – Вип. 1. – С. 67–68.
28. Шевченко, Т. Г. Повне зібрання творів : у 10 т. / відп. ред. В. І. Касіан. – К. : Вид-во Академії Наук УРСР, 1964. – Т. 9: Живопис, графіка 1851 – 1857 років. – VIII с. + 177 іл. + 112 с.
29. Paul Nadar au Turkestan, 1890 / [Електронний ресурс] / Paul Nadar. – Режим доступу : http://www.mediatheque-patrimoine.culture.gouv.fr/gallery/visite_nadar_turkestan.html#visite_4 (дата звернення: 27.11.2016). – Назва з екрана.
30. Krafft Hugues. A travers le Turkestan Russe / [Електронний ресурс] / Hugues Krafft. – Paris : Hachette et Cie, 1902. – 554 p. – Режим доступу : <https://archive.org/details/traversleturkest00kraf> (дата звернення: 27.11.2016). – Назва з екрана.

Стаття надійшла 24.04.2017 року

УДК 821.161.2(092)

Тетяна Хлівна

(Умань, Україна)

e-mail: khlivna1993@ukr.net

ОБРАЗИ УКРАЇНЦІВ У ПОВІСТІ ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ «СТАРШИЙ БОЯРИН»

У статті розкрито образи повісті Тодося Осьмачки «Старший боярин». Увагу акцентовано на головних героях повісті – Гордієві Лундику і Варці Діяковській як

яскравих представників мешканців українського села, втіленні найкращих національних рис. Проведено паралелі з іншими героями твору, виявлено риси української ментальності.

Ключові слова: Тодось Осьмачка, старший боярин, Гордій Лундик, Варка Діяковська, національний характер, любов до рідної землі.

Хливна Т. Образы украинцев в повести Тодоса Осьмачки «Старший боярин».

В статье рассматриваются образы повести Тодоса Осмачки «Старший боярин». Внимание акцентируется на главных героях повести – Гордее Лундике и Варваре Дияковской как ярких представителях украинского села, в которых воплощены лучшие национальные качества. Проведены параллели с другими героями произведения, выявлены черты украинской ментальности.

Ключевые слова: Тодось Осьмачка, старший боярин, Гордей Лундик, Варвара Дияковская, национальный характер, любовь к родной земле.

Khlyvna T. Images of Ukrainians in the novella Todosya Osmachky «The Senior boyar».

The article deals with the images of Todos Osmachki's novella «The Senior boyar». Attention is focused on the main characters of the story – Gordee Lundike and Varvara Diyakovskaya, as bright representatives of the inhabitants of the Ukrainian village, in which the best national qualities are embodied. Parallels were carried out with other heroes of the work, traits of the Ukrainian mentality were revealed.

Keywords: Todos Osmachka, senior boyar, Gordei Lundik, Varvara Diyakovskaya, national character, love of one's native land.

Тодось Осьмачка належить до митців, творчість яких закорінена в рідний ґрунт. В основу його творів покладено багато автобіографічної інформації. Для нас, мешканців Уманщини, особливо цінним є той факт, що події твору «Старший боярин» відбуваються в селі Тернівці, розташованій за 30 км від Умані. Саме тому метою нашої статті є докладний аналіз персонажів названого твору, головними героями якого є Гордій Лундик і Варка Діяковська.

В образі Гордія Лундика втілено найкращі риси українського народу. Він – яскравий представник сільської еліти, отримав добру освіту, здобув професію учителя.

Аналізуючи цей образ, передусім зазначимо, що в герої яскраво втілено принцип антеїзму, що виявляється в надзвичайній любові до рідної землі, святісному ставленні до праці на ній: «На межі роси було страшно густо. Картопляне бадилля, набубнявіле та цупке від нічної вогкості, широким листям тежгнулося від роси. На обидва боки від тітчиного городу розходилися людські. На одному з них якась молодиця, сповнена тієї свіжості, що і все вранішнє зело, підгортаючи куці, радісно співала. Але слів розібрати не можна було» [2, с. 45].

Укажемо на довершеність краси природи в повісті, якої абсолютно не торкаються події, що відбуваються у творі, оскільки вона понад ними,

ніби згорда поглядає на пристрасті, що вирують у людських серцях: «А небо над землею, повне пташок, таке прозоре й високе, що жодним вудлицем з найвищої тополі ніхто не досяг би, і поле на землі з пшеницями та житами саме у красуванні, і межі, зарощені шпоршем, косариками, молочаєм, безсмертником, і чепчиком, і звіробоем, були такі спокійні і несхвильовані. І все було пройняте літнім польовим леготом, який ніби дихав, а не шептав: люби й не торкайся, дивися і не думай, і попливеш аж туди, за зелені могили та кібці, та ліс, попливеш на хвилях щастя, які йдуть з глибини полів верхами хлібів, аби кинути мудрого за далекий обрій у степове безмежжя супокою, де думки прозорі і серце б'ється так само супокійно й тепло, як прекрасне червнєве сонце між небом і хлібами. Все, все було блаженно доброзичливе і людському серцю, й людській думці, тільки бричка, що летіла межею поміж хлібами з двома запряженими велетенськими білими кіньми, везла дикий неспокій, дику та бездумну боротьбу» [2, с. 49].

Любов автора до рідної землі, домівки звучить у численних вигуках: «Ніхто не знає, як я любив тишу колишніх священичих садиб. Тишу, коли вдень після метушні господарської враз починався мовчазний антракт. Коли над селами, мов купи густого білого соняшного розпеченого туману, стояли церкви, позвішували вниз дзвони, прислухаючися ними до останніх своїх звуків, вирваних дзвонарями минулої неділі і кинутих на перелетні степові вітри, аби вони віднесли їх, неначе журавлів, з притишеним гудінням аж до далеких морських берегів і там затихли з ними в гуркоті хвиль.

Ніхто не знає, як я любив отаку тишу колишніх священичих садиб, коли одна якась думка в голові вирізнялася і прояснювалася так між іншими думками, як сузір'я Вога на нічному небі між мільярдами зір. І коли вимріяна картина в душі робилася такою велетенською, що не потовплювалася між небом і землею» [2, с. 76].

Зв'язок Лундика із землею дарує йому потужну інтуїцію. Т. Осьмачка на тлі розкішних українських краєвидів поступово готує читача до драматичних подій, що незабаром розпочнуться в селі: «І зайшло сонце, і вечір повільно переходив у літню ніч. В одчинену браму знов засвітив місяць, і знов смуга місячного світла в клуні нижче крокви по стіні непомітно пересувалася, ніби шукаючи коси. І знов підступила тривога з яру до клуні та ще й тією стежкою, якою вона приходила до Гордія першу ніч, і скаламутила настрій, піднявши уяву на завжди неспокійні верхів'я юнацької душі. Першим возвісником неспокою був сич. Він прилетів непомітно і, сівши на відчиненій брамі, став кукувалкати. Гордій підвівся і гучно ляснув долонями, аби злякати непроханого гостя. Але нічна прибуда не зважала і кукувалкала далі. Тоді парубок сплигнув з ожереду і пішов швидко до порога. Сич знявся і полетів через яр чи до

попа, чи, може, на дзвіницю. Місячне світло блискотіло на його крилах, доки не зник» [2, с. 52].

В українській міфології сич, пугач, сова – нечисті птахи, українці вірили, що в них перетворюється нечиста сила, вони є віщунами смерті, нещастя, хвороб [1, с. 301]. Тривожні передчуття та перше, нестримне, неочікуване кохання турбують юнака, він відчуває, що має щось статися.

Удруге відчуття небезпеки відчув хлопець, коли був у гостях у панотця Діяковського: *«Кашлянув, подивився навкруги і зрозумів, що трапиться щось несподіване для всіх і для нього. І трапиться таке, якого вже обминути ніяк не можна і яке кине все його почуттєве життя з найвищої точки небезпеки на найнижчу скелю, підсунуту колишніми обставинами побуту та виховання» [2, с. 66].* І вже через декілька хвилин розпочалися події, що докорінно змінили долю головних героїв повісті.

Як справжній патріот у нейтральній на перший погляд розмові про літературу, парубок щосили вдарив у скроню Проня, який збирався стріляти «вашу Україну» «як дику свиню». Юнака врятувала Варка, яка встигла вдарити по руці нареченого, і куля, призначена для Гордія, поцілила у вазу. З цієї мити доля парубка була вирішена. Підступний, мстивий Пронь, представник «чужонаціонального поміщицтва», задумав знищити парубка. Спочатку планувалася бійка, але підступний чоловік використав смерть тітки Лундика – Горпини.

Горпина, яка в цей день почувала себе недобре, злякалася чорного вершника, який нагадав їй демонічного односельця Маркуру Пупаня, померла. Швидко зметикуювавши, Пронь інсценізував, ніби Гордій повісив тітку, а сам утік, швиденько склавши план нищення хлопця.

Утім, чесність, щирість, відданість хлопця Україні допомогли йому врятуватися з тенет, розставлених поміщиком. Супротивники зішлись ще раз, але перевага вже була на боці Лундика. Саме тоді він дізнався про події, що відбувалися за його відсутності, та про плани Проня. Боротьбу, що відбувалася в душі парубка, письменник знову ж таки зобразив за допомогою аналогії з природою: *«Ми всі бачили не раз, як хмари, пробігаючи через степ, тягнуть за собою холоди. І ними проймають чорно до самого дна і ріки, і ставки, і озера. Але коли хмари, мандруючи далі, витягають із води свої чорні хвости і волочать їх сухими знов, то вода так, як і раніш, іскрить міліярдами соняшних кришок, світиться водорослинністю і кипить маленькою і великою рибою, навіки забувши про те темне, що затуляло на деякий час сонце. І всяку юнацьку душу коли охоплює настрій, то вже до найдальшої і найменшої цяточки її ества, І коли він минає, то вона стає такою, як і була: свіжою до сприймання інших життєвих змін.*

Гордій Лундик не був винятком з-поміж молоді. Він теж, підхоплений одним психічним вихрем і зафарбований ним зосередка аж до

останньої клітини тіла, йшов страшенно швидко Лебединським шляхом. В його голові і у всіх нервах стояла нерухомою печією одна думка: що треба виборсати себе з тенет Проневих і треба це зробити з панною Варкою. Треба розбити накинене Варчиній думці твердження, що він душолюб найріднішої кривниці. Як це зробити, він ще ясно собі в голові не мав. Але що він це зробить, то в цім сумніватися не міг ані на мить» [2, с. 112–113].

Отже, в Гордієві Лундику знайшли відображення такі риси українського національного характеру, як чесність, працьовитість, любов до рідного слова, повага до старших, прагнення волі, кордоцентризм, антеїзм тощо.

Зупинимося на образі головної героїні повісті – Варці Діяковській. Її образ автор розкриває поволі, ніби розгортає сувій полотна, на якому можна намалювати все, що завгодно. Знайомимося з дівчиною ми вже в першому розділі. Автор використовує цікавий прийом, адже не подає одразу опису зовнішності героїні, а описує її голос. Через враження від дівочого співу, як спалах, проноситься вся Варчина доля: *«А голос побивався під небом, ридав, благав, то знов западав у глибокі тіні далеких вибалків та ярів. І тільки щемів здавленою гарячою луною у яснім літнім тумані ночі, аби знов вирватися з тиші і ударити з новою силою у вічне склепіння над землею.*

Так, буває, орлиця, вкинута в клітку, спочатку б'ється грудьми, головою, пазурами об іржаві ґрати, але, заюшена кров'ю і знесилена, падає без руху, ждучи, поки спражене волі, невгавуче серце кине її знов у смертельний та нерівний бій з холодним залізом неволі.

Від пісні, сповненої несосвітненого жалю, небеса нап'ялися до останньої можливості своєї сили, аби тільки не луснути і не пустити до Бога страшних жалів невідомого і самотнього жіночого серця. І посеред ночі від наглого місяця стало світліше і моторошніше, і він, ніби це відчувши, став важко і повільно осідати над церквою. І знизився на найвищий гостряк хреста» [2, с. 31].

Увесь біль «невгавучого» дівочого серця автор розкриє пізніше, а поки він дає змогу помилуватися прекрасною, можливо дещо несерйозною і запальною, дівчиною, яка закохалася з першого погляду в невідомого їй хлопця (яким виявився Гордій Лундик). Її скромність, недосвідченість у справах кохання проглядаються в поведінці. Вона, спантеличена почуттями, що вирують у її серці, не знає, що робити з порухами власної душі. Варка то починає приміряти наряди, то прикраси, то випитувати у служниці Дуньки, *«як то воно замужем, і чи може дівчина враз умерти від отієї несподіванки, що кождий хлопець преться з нею туди, куди й не треба, неначе дурний» [2, с. 35].* Іншим разом дівчина почала розпитувати в наймицьки про Гордія [2, с. 36].

Кохання, що оселилося в її серці, викликало потребу отримати відповіді на вічні питання: *«Скажи мені, моя голубко, що таке щастя? Може, воно це є удача, а нещастя – то помилка?»* [2, с. 36].

Варка заgravала з Лупієм, заманювала його, хоча для себе вирішила, що вийде заміж за Харлампія Проня, а старшим боярином попросить узяти Гордія. За легковажністю ховається глибокий біль дівочого серця. Автор пояснює протиріччя її поведінки тим, що відбувалося в Полтавській гімназії, де вона навчалася: *«Коли я вчилася в гімназії, мене товаришки звали «покритчучка» і сахалися товаришувати зі мною. Я нишком плакала і була між ними сама. А коли одбувався вечір по закінченню гімназії і на йому була уся полтавська пишнота разом з губернатором і губернаторшею, і я, проспівавши сольовий номер, сіла на своє місце, то побачила, як мій голос вплинув на губернатора, яка спитала в директора про моє прізвище. А він сказав дуже голосно:*

– Посмітюха.

І потім, почервонівши, справив помилку, але ніхто вже справленого не помітив; і губернаторша, обернувшись до свого чоловіка, сказала:

– Посмітюха, а краще заспівала за солов'я?

Всі засміялися, а в мене бризнули гарячі сльози із очей від непомітної для ока, але безнастанної душевної кривди. І, мабуть, тоді в душі луснуло щось дуже тендітне і завжди натягнене до останньої можливості у моїм єстві. Бо вже мене не кортіло ні вчитися в консерваторії, ні бути між тими одукованими людьми, що я від них різнилася і хистом до співу, і незаробленим у Бога горем. І я стала думати про село, про селян, із яких моя мати вийшла, стала думати, мабуть, так, як у вирії ластівка думає про те гніздо, що покинула в Україні десь у клуні. Яке може дати справжній спокій і щастя серцю, змученому чужиною ...» [2, с. 80–81].

Унаслідок цього героїня усвідомила свою належність до рідної землі, народу, зрозуміла свою закоханість у фольклор, але водночас і розчарування: *«Я була чужа тій зросійщеній громаді, в яку ви мене вводили. Але з тим запалом і вимріяною любов'ю, що я мала до своєї матері, віддала свою увагу селянам. Ви бачили самі, як я, приїхавши з гімназії, ходила з дівчатами, слухала їх казок і співала їхні пісні. І в цих зустрічах була щирою тільки я, а вони при мені робили все ніби на замовлення. І повноту народного чуття я знайшла тільки в пісні, яку я сама співала. А дівчата, хлопці, баби і жінки з чоловіками та дітьми мені стали такі ж цікаві і такі ж нерухоми, як і всякі картинки в альбомах та журналах, а в церкві ікони на іконостасах. І я, не живши, стала відчувати втому і байдужість до всього»* [2, с. 80–81].

Подальші події, як-от залицяння Проня, знайомство з Лундиком, події, що відбулися в будинку Діяковського, ще більше посилили почуття пустоти в серці Варки, і вона вирішила, що світ не для неї, що її доля –

піти в Лебединський монастир. Ще більше посилило її бажання усамітнитися поширення пліток про її коханого Гордія, про те, що він убив тітку. Чисте дівоче серце не дозволяло їй кохати вбивцю, а наказати йому забути вона не могла. Отже, поховати себе в монастирі, на її думку, було найкращим виходом зі становища, що склалося.

Якщо проаналізувати життя Варки Діяковської, вимальовується зовсім не така й райдужна картина, її життя було зовсім нещасливим: по-перше, вона була дочкою покритки, навіть той факт, що батько – поважна на селі людина, священник, одружився на жінці Марфі Посмітюсі, яка народила йому дівчинку, самого факту покритства не змінював; по-друге, смерть матері; по-третє, пияцтво батька; по-четверте, приниження під час навчання в Полтавській гімназії; по-п'яте, відірваність від рідного і любимого селянського життя; по-шосте, після повернення життя дівчини кращим не стало, вона відчувала пустоту, відірваність від оточення, штучність спілкування, що відбувалося між нею й дівчатами села; по-сьоме, залицяння Проня, які вона прийняла від безвиході; і, нарешті, восьме – неочікуване пробудження серця, кохання до Гордія Лундика, що охопило все її єство, пробудило не тільки душу, а й тіло. Позбавлена можливості порадитися з кимось, підтримки найближчої живої людини – батька, який, утративши жінку, поступово спивався й не звертав увагу на дівчинку, яка ставала дедалі дорослішою, – усе це тільки поглиблювало душевну драму Варки.

Ситуація різко змінюється після її зустрічі з Лундиком у монастирі. Серцем відчувши, що слова виправдання, які він їй сказав, є правдою, зрозумівши, що вона не зможе жити в монастирі без коханого, підштовхують дівчину до рішення, яке вщент розбиває план Проня – вона тікає з монастиря до Лундика. Влаштоване нею вінчання біля Горпининої могили проведене швидше для власного самозаспокоєння, аніж з метою узаконення шлюбу.

Таким чином, Годось Осьмачка утверджує, що людина – господар власного життя, вольові рішення, прийняті сильною особистістю, здатні змінити якщо не хід історії, то хід подій безсумнівно.

Непростим виявляється образ отця Дмитра Діяковського. Історія його кохання і життя – сумна і складна. На перший погляд здається, що, утративши кохану жінку, він зламався від удару долі, та подальші події свідчать про силу його натури, що виявляється в його членстві в підпільній націоналістичній організації. Його любов до України, з необережного, кинутого Пронем у запалі слова, витравлювалася із серця священника: *«шановний господар на початку своєї священницької діяльності справді був небезпечний існуючому ладові. А тепер уже все гаразд. Ви вибачайте, отче Дмитре, за одвертість»* [2, с. 67]. Звідси й прагнення ввести доньку в зросійщене вище товариство Полтави.

У повісті створені образи панича Проня – жандарма, який вірно служить тим, хто більше платить, і якого автор наділив демонічними рисами, жорстокого, підступного чоловіка, який здатен убивати кожного, хто спробує посягнути на його майно. Образ вірного Проневого помічника Мелетія слугує також контрастним тлом образу Гордія Лундика.

Згадаємо деяких селян, як-от діда Гарбуза, наймички Дуньки, сусідів отця Діяковського – Казиленкової, крамаря Оліяна та його жінки, Мехедчука, які почали ділити та трошити майно Діяковських тоді, коли ще не зник слід від їхньої брички. Дід Гарбуз, який так годив хазяям, як тільки ті поїхали перестав називати їх на імена: «ці, що тут жили, не приїдуть довіку» [2, с. 84]. Таке ставлення неприємно вразило наймичку Дуньку. Незважаючи на дозвіл брати «геть усе, що в хаті є» [2, с. 85], дівчина обмежилася речами (скоріше за все одягом панночки, про який вона мріяла – «якби я у такому ходила та таке пила та їла, як вони, то була б щаслива» [2, с. 36]) та хотіла взяти чубатенького півника, однак його отримав пес Хапко.

Інших персонажів автор порівнює з татарським нашестям 1240 року – вибивали двері, грабували обійстя.

Щиро тужив за господарями тільки пес Пірат, який бігав біля хати, заглядав у вікна і вив.

Завершуючи розповідь про долю Гордія Лундика та Варки Діяковської, письменник за допомогою опису природи дає зрозуміти читачеві, що над головами молодих людей почали збиратися хмари. Це чорнота історичних подій, які відбуватимуться в Україні у 1917–1933 рр.: *«земля летить і він на ній летить у чорну ніч, між густі зорі, за які конче зачепиться, і вони його стягнуть із землі у світову безодню. І тоді скільки б ми не питалися зір, землі і міжсвітових просторів: які світлини лишилися в апараті непросвітлені, то нам би довелося ждати відповіді довіку»* [2, с. 128]. У чорноту летіла не тільки земля, летіла доля всієї держави, народу та окремих особистостей. У повісті описано події 1912 року, головних героїв чекали революційні зворушення, кривава світова війна, і, найстрашніше голодомори ... Чи переживуть вони їх – навряд чи ... Саме про це ми читаємо між останніми рядками твору: *«Бо ми знаємо, що все на землі з'являється, аби безслідно згинуть на ній, але коли і залишити якийсь слід, то ненадовго. І розголос про нього щоб ішов не довше від луни на живий голос у лісі раннього ранку над Гальмасаровою кручею ...»* [2, с. 128].

Отже, Тодось Осьмачка є творцем яскравих характерів українців, які відображають національний ідеал. У його персонажах утілилися такі риси, як чесність, працьовитість, любов до рідного слова, повага до старших, прагнення волі, кордоцентризм, антеїзм тощо. На прикладі власних героїв митець утверджує, що людина – господар власної долі, спроможна

приймати рішення, здатні змінити як хід історії, так і обставини власного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Завадська, В. 100 найвідоміших образів української міфології / В. Завадська, Я. Музиченко, О. Таланчук, О. Шалак. – К. : Орфей, 2002. – 448 с.
2. Осьмачка, Т. Поезії. Повісті : Старший боярин; Ротонда душогубців / Тодось Осьмачка. – К. : Наук. думка, 2002. – 424 с.

Стаття надійшла 31.03.2017 року

УДК 821.161.2(092)

Павло Ямчук
(Умань, Україна)
e-mail: jamchuk1972@gmail.com

РОМАН «ВИЗВОЛЕННЯ» І ТВОРЧА ДОЛЯ ОЛЕКСАНДРА КОПИЛЕНКА: КІЛЬКА КОМПАРАТИВНИХ ПАРАЛЕЛЕЙ НА ТЛІ ЕПОХИ

У статті досліджено філософські, морально-етичні та естетичні концепти, виявлені в поезиї ранньої прозової творчості і, зокрема, в першому імпресіоністичному романі О. І. Копиленка «Визволення». На теоретичному рівні феномен світогляду і поетики О. І. Копиленка вивчається в семіосфері рецепції його феномену сучасником – ученим-літературознавцем та літературним критиком акад. О. І. Білецьким. У статті також акцентовано увагу на ціннісно-сміслових паралелях між недослідженим і досі універсумом вітчизняної імпресіоністичної сатири та, з одного боку, реалістичним зображенням радянської дійсності в мемуарних свідченнях Д. Гойченка, а з іншого боку – сатирично-реалістичним змалюванням ставлення до людини в Російській імперії у творах М. Є. Салтикова-Щедріна. У полі зору дослідження перебувають й аксіологічні паралелі між ранніми імпресіоністичними творами О. І. Копиленка та творами після зламу – романом для дітей «Дуже добре», виданим наприкінці 1930-х років. Так само проведено концептуальні паралелі між ідеями «раннього імпресіоністичного» й «пізнього соцреалістичного» О. І. Копиленка й філософією, поетикою й естетикою його геніальних сучасників – українського поета Володимира Свідзинського та російського поета Осипа Мандельштама, Тараса Шевченка та філософа Юрія Липи. Усі ці митці світоглядно чинили Опір російсько-тоталітарної окупації думки, інтелекту, слова. А відтак – окупації свідомості й буття.

Ключові слова: українська національна ідентичність, духовна культура, етика й естетика доби становлення вітчизняного мистецького й літературного імпресіонізму.